

ASEAN VE GÜNEYDOĞU ASYA BÖLGESEL CİLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ

Makale Gönderim Tarihi: 30.01.2019 Yayına Kabul Tarihi: 17.10.2019

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
KAÜİİBFD
Cilt, 10, Sayı 20, 2019
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

SÜLEYMAN TEMİZ
İğdir Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
suleyman.temiz@igdir.edu.tr
Orcid id: 0000-0002-4439-
4035

ÖZ ASEAN, Güneydoğu Asya’da, öncüllerine nispeten devamlılık sağlayabilmiş ve gün geçtikçe daha da ciddi adımlar atarak, bölgesel, aynı zamanda küresel anlamda büyük ekonomilerin dikkatini çekerek bölgesel bir kimlik oluşturma konusunda son derece önemli adımlar atabilmiş bir teşkilattır. ASEAN’ın imzalandığı zaman zarfında bölünme ve çatışma, Güneydoğu Asya bölgesini teşkil eden devletlerde her şekilde ortaya çıkmakta ve bölgesel devletlerarası ilişkilerde yıkıcı etkiler oluşturmaktaydı. Bölge devletlerinin birçoğunun bağımsızlıklarını yeni kazanmış olmaları, sömürgeci güçler tarafından keyfi olarak çizilmiş sınırlardan kalan problemler ve uzlaşmazlıklar, Güneydoğu Asya’nın bölgeselciliği yolundaki en büyük engelleri teşkil etmekteydi. Bununla birlikte bölge devletlerinin uluslararası politikaları da istikrar oluşturmaktan uzaktı. Daha geniş çerçevede ise, bölge devletleri kendilerini büyük güçler tarafından iç işlerine müdahalelerin ve Soğuk Savaş dönemi çatışmalarının hedefi ve aracı olarak görmekteydiler. ASEAN zaman içerisinde gücünü siyasi bir güce çevirebilmiş, sağladığı platform sayesinde bölgesel çatışmalar engellenmiştir. Bu çalışmada, ASEAN’ın Güneydoğu Asya bölgeselciliği üzerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: ASEAN, Güneydoğu Asya, Bölgeselcilik, Uluslararası Örgütler

JEL Kodu: H11, H19, H83
Alanı: Uluslararası İlişkiler
Türü: Derleme

DOI: 10.36543/kauibfd.2019.046

Atıfta bulunmak için: Temiz, S. (2019). ASEAN ve Güneydoğu Asya Bölgeselciliği Üzerine Etkisi. *KAÜİİBFD*, 10(20), 1086-1116.

ASEAN AND ITS EFFECT ON SOUTHEAST ASIAN REGIONALISM

Kafkas University
Economics and Administrative
Sciences Faculty
KAUJEASF
Vol. 10, Issue 20, 2019
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 30.01.2019 Accepted Date: 17.10.2019

SÜLEYMAN TEMİZ
İğdir University
Faculty of Economics and
Administrative Sciences
suleyman.temiz@igdir.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-4439-
4035

ABSTRACT In Southeast Asia, ASEAN was able to maintain continuity relative to its predecessors and in time, this organization has taken more serious steps and attracting the attention of regional and global economies. Also, ASEAN was able to take very important steps in creating a regional identity. At the time of the signing of the ASEAN, division and conflict had emerged in all forms of the southeast Asian region and this situation devastating effects on regional inter-state relations. The fact that many of the states in the region had newly gained their independence, the problems and disputes left by the boundaries drawn arbitrarily by the colonial powers were the major obstacles to the regionalism of Southeast Asia. However, the international policies of the states of the region were far from stabilizing, too. In the broader frame, the states in the region considered themselves to be the target and tools of intervening in their internal affairs during the Cold War conflict by the great powers. Over time, ASEAN was able to turn its power into a political force and regional conflicts have been hampered by its own platform. In this study, the effect of ASEAN on Southeast Asian regionalism will be evaluated and examined.

Keywords: ASEAN, Southeast Asia, Regionalism, International Organisations

Jel codes: H11, H19, H83
Scope: Uluslararası İlişkiler
Type: Review

Cite this Paper: Temiz, S. (2019). ASEAN and Its Effect on Southeast Asian Regionalism. *KAUJEASF*, 10(20), 1086-1116.

1. GİRİŞ

Bir ASEAN söylemi, üye olan devletlerin sadece üç ortak şeyi olduğunu iddia eder. Bunlar: Karaoke eğlencesi, durian meyvesi ve golf sporudur. Bunun haricinde kalan her şey farklıdır. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) teşkilatı uzun bir süreden beri uluslararası ilişkiler alanında ciddi bir bilmece oluşturmaktadır. Ülkemizde ise bu konu ile alakalı olan çalışma sayısı son derece yetersizdir. ASEAN bölgesinde devletler genelde kendi aralarında bölünmüş vaziyetteydiler. Ekonomik çıkarlar birbirini tamamlayıcı olmaktan ziyade daha rekabetçi bir tutum içerisinde olmuştur. Bölgede çok taraflılıktan daha ziyade tek taraflılık etkisini göstermektedir. Esasen bölgede daha önceki girişimlerin açık uçlu olması ve ASEAN işbirliğinin genellikle sınır bozucu derecedeki yavaş temposu, bölge kamuoyları tarafından ASEAN'ın sadece meselelerin konuşulduğu, ancak hiçbir şekilde caydırıcı karar veya yaptırım uygulayamayan bir örgüt olarak nitelenmesine sebep olmuştur (Ba, 2009, s. 1).

ASEAN'ın bölgede ortaya çıkan krizlere cevap verme konusunda yaşadığı zorlukların yanı sıra ASEAN içi koordinasyon sorunlarının özel sorunları daha da içinden çıkılmaz bir hale soktuğu hemen anlaşılmaktadır. Özellikle buna yol açan zorluklar arasında 1997'deki Asya mali krizi, 2003 SARS krizi, Myanmar ve Endonezya'da palmiye ve tropikal orman yangınlarından kaynaklı ve uzun süre devam eden duman kirliliği ve yeni bir ASEAN tüzüğüne bölge devletlerince ortak bir şekilde onaylanmasına yönelik sorunlar bulunmaktadır (Severino, 2008, s. 24).

Tüm bu sorun çözme konusundaki karmaşıklığa rağmen, bir zamanlar geçici ve kırılabilir olan Güneydoğu Asya'nın bu parçalanmışlığının dönüşümüne ASEAN'ın yaptığı etki yadsınmaz. ASEAN, birçok kişi tarafından yetersiz ve zayıf bir bölgesel teşkilat olarak değerlendiriliyorsa da ASEAN'ın 1967'de ortaya çıkışı, birçok siyasetçi ve bilim insanı tarafından Güneydoğu Asya bölgesinin uluslararası ilişkilerinde son derece önemli, kritik ve stratejik bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir (Ba, 2009, s. 2).

ASEAN'ın ortaya çıkışıyla birlikte çatışmaya sebep olan politikaların yoğun olarak görüldüğü bir dönemden, daha istikrarlı ilişkilerin tesis edildiği ve bu istikrar nedeniyle artan işbirliğinin etki ettiği bir yeni düzen ortaya çıkmıştır. ASEAN sebebiyle ortaya çıkan bu yeni düzen ile birlikte, Güneydoğu Asya ekonomik hareketliliği ve bölgesel girişimlerde kısmi bir istikrar sağlanmıştır. Bu nedenle bölgeyi değerlendirirken günümüz Güneydoğu Asya'sının ASEAN sayesinde yakaladığı uyumunun, elli yıl önce ne kadar kırılabilir olduğunu anlamamız zorlaşmaktadır (The Canberra Times, 1967).

ASEAN'ın kurulduğu dönemde çatışma ve bölünme, bölge devletlerinde hemen hemen her siyaset seviyesinde görülmekte ve bölge ilişkilerine ciddi zarar

vermekteydi. Bölge devletlerinin birçoğunun yeni kurulmuş olması ve keyfi olarak çizilmiş sömürge sınırlarından kalan problemler ve çatışan meseleler, Güneydoğu Asya'nın kalkınmasının ileriye dönük olarak pek umut vadetmeyeceği düşüncesini arttırdı. Bununla birlikte Güneydoğu Asya bölgesi devletlerinin de takip ettiği uluslararası politikaları istikrarlı görünmüyordu. Küresel düzeyde, bölge devletleri kendilerini büyük güçler tarafından müdahalelerin ve Soğuk Savaş çatışmalarının hedefi ve aracı olarak görmeye başlamışlardı.

Bölgesel düzeyde ise çatışma ve müdahale nedeniyle mevcut durum, ASEAN'ın kurucu devletlerinin¹ 1967'de meydana getirdiği olumlu ilişkilere rağmen pek de normal değildi. Endonezya ve Malezya arasındaki ilişkiler, Endonezya'nın Malezya'ya karşı başlattığı "çatışma" (*konfrontasi*) politikası sonrasında hemen normalleşmedi (Druce & Baikoeni, 2016, s. 137-138). Singapur, uzlaşmaz olan Malay-Çinli gerginlikleri nedeniyle Malaya Federasyonu'ndan çıkarıldı (Bennetts, 1967). Kuruluş aşamasına bakıldığında ise, ASEAN'ın beş üyesinin dördünün başka bir üye ülke ile en az bir anlaşmazlığı bulunmaktaydı. Malezya ve Filipinler arasında Sabah ve Sarawak meselesi ciddiyetini korumakta ve iki devleti sık sık karşı karşıya getirmekteydi (Vittachi, 1966). Tayland ve Malezya arasında sınır problemi vardı (The Canberra Times, 1959). Endonezya ile Filipinler arasında sorun yaşanmaktaydı (The Canberra Times, 1964). Bu tür bölgesel çatışma durumları, bölgesel rekabetler ve büyük güçlerin bölgeye müdahalesi gibi konular, bölgesel örgütlenmenin karşısındaki en büyük engeller olarak görülmekteydi. Ancak, ASEAN teşkilatının gelişmesi ve bölge devletleri ile olan ilişkilerini derinleştirmesiyle birlikte, bu teşkilatın jeopolitik ve yerel değişimler karşısında beklenmedik bir şekilde dirençli ve esnek olduğunu zaman içerisinde anlaşılmıştır (Sussman, 1998, s. 213-214).

En önemlisi de bölgesel birlik sürecinin zayıf bir iş birliği olarak tanımlanmasına karşın ASEAN, üye ülkelerin kendi aralarındaki ilişkilerini kayda değer bir şekilde dengelemiştir. Toprak egemenliği konusundaki uzlaşmazlıklarda dahi ASEAN, bölgesel anlaşmazlıkları kriz noktasına ulaşmadan uluslararası yargıya götürebilmiştir (Severino, 2008, s. 4-5).

ASEAN'ın kurucu üyeleri arasındaki ilişkiler, ASEAN'ın sağladığı uzlaşma platformu ve işbirliği eksenli politika sayesinde öyle değişmiştir ki üye ülkelerden bazıları, ASEAN'ı barışçıl bir değişim içerisinde güvenli bir şekilde beklentileri karşılayabilen bir teşkilat olarak karakterize etmekte ve üye ülkelerin ilişkilerinin derinleşmesinden kaynaklanan memnuniyeti dile getirmektedirler.

¹ Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland.

Unutulmamalıdır ki ASEAN içi bölgesel koordinasyon ve uyum günümüzde dahi hala sık sık zorluk ve gerginlikle karşılaşmaktadır (Acharya A. , 2012, s. 31). Buna rağmen bölge, teşkilatın kuruluş yıllarındaki durumuna nispeten çok daha işbirlikçi ve istikrarlı bir bölge halinde varlığına devam etmektedir. Peki, neden bu olumlu adımlar sorun çözme mekanizmasını kolaylaştırmamıştır.

Uluslararası ilişkilerdeki geleneksel yaklaşımlar, ASEAN işbirliğinin neden sorun çözme konusunda zorlandığına dair çeşitli fikirler ileri sürmektedir. Ayrıca, ASEAN'ın niçin bir Avrupa Birliği gibi etkili ve güçlü olamayacağına, buna karşın ASEAN'ın bölgesel politikaları ve çatışma konularını tam olarak nasıl dengelemiş olduğuna veya ASEAN'ın bazı bölgesel konularda neden etkili olamadığı hakkında çok fazla açıklama yapılmamaktadır. Belirtilmelidir ki ASEAN'ın sınırlarının genişlemesiyle birlikte karar alma süreci daha da karmaşıklaşmıştır (Dosch & Mols, 1994, s. 213).

Yaklaşımlara bakıldığında güçlü bir bölgesel teşkilat için gerekli olan önkoşullar ve mekanizmalara dair tanımlamalar, çoğunlukla ASEAN'da zayıf ya da eksik durumda görülmektedir. ASEAN'ı bölgesel bir birlik kategorisinde değerlendiren bazı yaklaşımlar, ASEAN'ı zor ve içinden çıkılmaz bir yapı olarak değerlendirmektedir. Buna karşın realist yaklaşımclar, birkaç ortak maddi çıkar bulmaktadır; liberal yaklaşımclar ise az sayıda demokratik unsur bulur. Karşılaştırmacı yaklaşımın uzmanları, Güneydoğu Asya'nın insan çeşitliliği içerisinde, birlik için zayıfta olsa kültürel bir temel bulmaktadır. Yukarıda belirtilen yaklaşımların tümü ASEAN'ın, bir birlik olarak zorluk yaşamasının nedenlerine kısmen de olsa değinmektedir. Ancak, bu yaklaşımlar ASEAN'ın ne yaptığını, ilişkilerinin nasıl dengelendiğini ve işbirliğinin nasıl genişlediğini ve derinleştiğini veya ASEAN sürecinde hangi devletlerin işbirliğine nasıl tepki gösterdiklerini açıklamamaktadır (Ba, 2009, s. 19).

Özellikle, maddi gücü ayrıcalıklı kılan yaklaşımlar açısından bakıldığında, Güneydoğu Asya'daki bölgesel küçük devletlerin bölgesel bir güç oluşturmada belirleyici bir rol oynama noktasına geldikleri açıkça görülmektedir. ASEAN'ın, günümüz bölgesel devletlerinin kapasitelerinden çok daha büyük bir güç içerdiği inkâr edilemez. Bunların içerisinde dikkat çekenler arasında ASEAN Bölgesel Forumu² (ASEAN, ARF, 2018), ASEAN Artı Üç (Hund, 2003, s. 393) ve en son olarak Doğu Asya Zirvesi³ gibi platformlar yer almaktadır (ASEAN, EAS, 2012).

ASEAN'ın, bölge devletlerinin güvenliği ve başta Çin olmak üzere Kuzeydoğu Asya'daki güçler ile olan ilişkilerde, ASEAN öncesi dönemlerdeki

---

² ARF-ASEAN Regional Forum

³ EAS- East Asia Summit

duruma nispeten bölgesel ihtilafların giderilmesi ve ilişkilerin geliştirilmesini kolaylaştırmada büyük tesiri olduğu görülmektedir. Özellikle ASEAN'ın temel anlaşmalarından biri olan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması⁴, bugün Doğu Asya ve Asya Pasifik'te en yaygın kabul gören ve bölgesel ağırlığı olan bir güvenlik anlaşması haline gelmiştir. Bu gelişmeler ve bölgesel anlaşmalar, bir dönem için işbirliğine değil, tamamen çatışmaya dayalı politika takip eden devletlerin örgütlenmesi için dikkat çekici ve çarpıcı bir başarı olarak görülmelidir. O halde, bu birbirinden farklı ve çatışmacı devletler ilişkilerini nasıl dengelemeyi, işbirliği alanlarını nasıl genişletmeyi ve derinleştirmeyi ve “*Tek Güneydoğu Asya*” olmayı nasıl başarabilmişlerdir (Ba, 2009, s. 3)?

Kendisini Güneydoğu Asya olarak tanımlayan ve daha küçük ölçekte bir teşkilat olarak tanımlayan ASEAN, Soğuk Savaş sonrası Doğu Asya ve Asya-Pasifik bölgeciliğinin giderek büyüyen ve merkezileşen ağıнын çekim merkezi haline nasıl geldi? Ortak çıkarların çok az olduğu, ortak tehditlerin bulunduğu, buna rağmen herhangi bir ortaklık olmadığı halde, bu birbirinden farklı durumları birbirine bağlayan esas etken neydi? ASEAN sürecinin, ASEAN içindeki ilişkilerin istikrara kavuşmasına katkıda bulunduğu kritik yollar nelerdi? Güneydoğu Asya'da bölgeselleşmeyi ve şimdi ASEAN'ın genişlemekte olan Doğu Asya bölgeselciliğindeki rolü neydi?

1. BÖLGESEL BİRLİK FİKRİNİN GELİŞİMİ

ASEAN'a bakıldığında Güneydoğu Asya bölgesindeki güvensizlik ve sıkça devletlerin birbirinin iç işlerine müdahale olayları, birliğin ortaya çıkışı konusunda bizlere bir fikir vermektedir (Severino, 2008, s. 13). Bu müdahalenin özellikle bölge dışı güçler tarafından gerçekleştirilmesi de bölgeselcilik fikrinin gelişimine büyük etki etmiştir. Güneydoğu Asya devletlerinin bölgede görülen ilk ciddi birlik hareketi SEATO paktıydı. Ancak SEATO tamamıyla ABD kontrolünde bir pakt olmuş, zaman içerisinde ABD'nin Vietnam'a saldırısının yasal dayanağı haline dönüşmüştür. Bu birliğe bölgeden sadece Filipinler ve Tayland katılmış, geride kalan devletler ise ABD, İngiltere, Fransa, Pakistan, Avustralya, yeni Zelanda olmuştur (Di Floristella, 2015). Pakistan, Hindistan ile olan ihtilafında destek bulma arayışında olduğu için bu pakta katılmıştır (Brodkin, 1967). İngiltere ve Fransa ise bölgede uzun süredir varlığını korumuş sömürge kolonilerinin sahibiydi (Columbia Missourian, 1977). Avustralya ve Yeni Zelanda ANZUS pakti şemsiyesi altında ABD ile bir pakt oluşturmuşlar ve Güneydoğu Asya politikası ile de alakalıydı (The Canberra Times, 1973).

⁴ TAC- Treaty of Amity and Cooperation

Tayland, Çin'in Yunnan eyaletinde teşkil edilmiş olan bir Tayland Özerk Cumhuriyetini öğrendikten sonra komünizm tehdidine karşı bu ittifaka katılmıştı. (Taylor, 2007) Filipinler ise ABD ile bir savunma anlaşmasına sahipti ve bu nedenle ABD'nin istekleri doğrultusunda hareket etti ve birliğe katıldı (Buszynski, 1981).

SEATO'nun aktif olduğu dönemlerde Güneydoğu asada ortaya çıkan bazı bölgesel birlik hareketleri görülmüştü. Bunlardan biri Maphilindo idi. Maphilindo'yu Malaya, Filipinler ve Endonezya oluşturmuş ve bölgedeki bütün Malay ırkı mensuplarını birleştiren politik olmayan bir konfederasyon olarak ortaya atılmıştı. 1963 Temmuz'unda Filipinler Cumhurbaşkanı Diosdado Macapagal'ın Manila'da düzenlediği zirve toplantısında Maphilindo'nun, Filipinlilerin bağımsızlık mücadelesinin öncüsü olan Jose Rizal tarafından, sömürgeciler tarafından yapay olarak bölünmüş olan Malay halklarını bir araya getirme hayalinin somut bir ifadesi olarak değerlendirilmiştir. Maphilindo, fikir birliği ruhu içinde bölgesel manada ortak kaygı oluşturan konulara çözüm üretecek, bölgesel bir birlik olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, Endonezya ve Filipinlerin, kurulum aşamasında olan Malezya'yı geciktirmek, hatta önlemek için takip ettikleri bir politika olarak da değerlendirilmiştir. Filipinlerin, Kuzey Borneo adasında bulunan Sabah bölgesi üzerinde talepleri vardı ve Endonezya, İngilizlerin maşası olabilecek bir Malezya oluşumunu kabul etmemekteydi. Maphilindo, Sukarno'nun Malezya ile çatışma politikasını başlatmasıyla çıkmaza girdi. Maphilindo hiçbir şekilde tutarlı ve başarılı olamamıştır (Taylor, 1964).

Bir diğer bölgesel birlik teşebbüsü ise Güneydoğu Asya Birliği, ASA⁵ idi. Temmuz 1961'den Ağustos 1967'ye kadar Güneydoğu Asya'daki çalkantılı siyasi ortamda gelişim göstermiş, bölgesel bir ittifak modeli açısından bölge devletlerinin atılımlarıyla ortaya çıkmış bir birliktir. Ağustos 1967'de ASEAN'ın kuruluşuna kadar ASA varlığını devam ettirmiştir. ASA'nın bölgeye ve Güneydoğu Asya bölgeselciliği düşüncesine en büyük faydası, bölgesel bir ittifak düşüncesinin bölge ülkeleri tarafından ilk kez somutlaştırılmasıydı. Bu sayede Güneydoğu Asya devletleri arasında, ABD veya Çin tarafından desteklenen dış politikaların dışında, bölgesel manada kolektif açıdan şekillenmeye başlayan bir birliğin ortaya çıktığı söylenebilir. ASA, başlangıçta Malaya, Filipinler ve

---

⁵ Association of Southeast Asia.

Tayland'dan teşekkül etmişti. Malaya, Filipinler ve Tayland, Güneydoğu Asya'da yeni bir uyanış dönemi ve bir ekonomik atılımın eşliğindeydi. ASA'nın amacı barış, özgürlük, sosyal adalet ve ekonomik refah seviyesinin yükseltilmesi olarak nitelendirildi. ASA, kendisinin siyasal olmayan karakteri üzerinde vurgu yapmasına rağmen, bölgedeki komşu ülkelerin çoğu bu yeni ittifaka katılmak yerine sessiz bir şekilde izlemeyi tercih etmişlerdir. Filipinler'in, Malezya'nın Sabah ve Sarawak eyaletleri vasıtasıyla genişlemesini, Birleşik Krallık'ın Güneydoğu Asya'daki eski kalıntılarını sağlamlaştırmak için düşmanca bir girişim olarak algılaması, birliğin bölge devletleri tarafından eleştirilmesine sebep olmuştur. Filipinlerin, Malezya'yı tanımaması ve Endonezya'nın Malezya'ya karşı çatışma politikasına başlaması mevcut durumu daha da kötüleştirdi ve ASA'da ciddi bir çıkmaz vücuda geldi (Pollard, 1970). Esasen ASA mensubu olan hükümetlerin 1961-1967 döneminde bölgesel manada karşılaştıkları en büyük sorun, Batı bloğu ile özellikle de ABD ile olan işbirliğiydi. ABD'nin ASA'nın bölgede güçlü olması yönünde yaptığı açıklamalarda bunun kanıtı olarak değerlendirildi. Bütün bu olumsuz durumlar, ASA'nın bölgesel manada güçlü bir birlik olmasına engel olmuştur. Bu dönemde ilk defa Asya'nın problemlerine Asya'da Asyalılar tarafından çözüm bulma konusunda düşünceler netlik kazanmaya başlamıştı. Bu syaede ABD ve batılı güçler tarafından devamlı müdahale edilen bir bölge olmaktan kurtulmayı amaçlamışlardır.

2. ASEAN'DA ÇOK YÖNLÜLÜK VE BİRLİK

Fikirlerin siyaseti nasıl şekillendirdiği hakkında sorular her zaman gündeme gelmektedir. Peki, bu fikirsel temelde sosyal durumlar, beklentiler ve ilişkiler nasıl şekillenir ve değiştirilebilir. Bunun eski zamanlardan beri en etkili yolu diyalog kurmak, tartışmak, kabul veya reddetmektir. ASEAN bünyesinde bulunan devletler, ikili ilişkiler ve ortak kaygılarla ilgili konularda fikir birliği ve uzlaşma noktaları belirlemiş, sürdürmüş ve takip etmiştir. Tüm bu süreçler boyunca meseleler konuşularak değerlendirilmiş ve uzlaşma noktaları aranmıştır.

ASEAN, Güneydoğu Asya bölgesini oluşturan devletlerin 1960'lı yılların çatışmacı politikaları içerisinde, bölgenin o dönemki mevcut konjonktürüne aykırı olarak, birbirine saygı ve sorumluluk öğelerine dayanan bir düşünce sistemi geliştirmiştir. Farklı ekonomik ve güvenlik çıkarları ve tercihleri göz önüne alındığında bölge devletleri zaman içerisinde ASEAN'ı, belirli sorunlarını çözme konusunda gerekli bir birlik olarak görmeye başlamışlardır. Bu anlamda, ASEAN'da geleneksel konvansiyonel yaklaşımların etkili olduğu

görülmektedir. Diyalog temelli bir sistem olarak değerlendirildiğinde ise ASEAN bölgeselciliği sıkça gündeme gelmektedir. Bununla birlikte, bu değerlendirmelerin büyük bir bölümü maddi etkilerden veya yaptırım uygulamadan uzaktır. (Ba, 2009, s. 1-5)

ASEAN'ın bu diyalog merkezli yapısı, yeni sosyal normlar ve yeni bir bölgesel diyalog kültürünün yanı sıra, karşılıklı saygıyı vurgulayan bir sistemdir. Bu durum, özellikle de uzlaşmaya dayalı bölgesellikte daha da görünür şekilde tezahür etmektedir. Bu şekilde yüz yüze olmayan, kapsayıcı bir katılımı yeni sosyal ve kurumsal uygulamalar üretilmesi sağlanmıştır (Severino, 2008, s. 25). Bölgesel bu tür yeniliklerin pratik etkisi ise, sorunların şiddet içermeyen çözümüne ve devletlerin bölgesel çatışmadan daha ziyade çözüme yönelik hareket etmesine dayanan bölgesel bir sistemin ortaya çıkmasıdır.

ASEAN'ın bazı uygulamaları çeşitli gerekçelerle eleştirebilir. Bu eleştiriler arasında devlet merkezli oluşu, yer yer demokratik çizgiden uzaklaşılması veya genellikle sorunların çözümünde yetersiz oluşu sayılabilir. Ancak, bölge devletleri arasındaki ilişkilerin, ASEAN'ın kuruluşundan ve aktif hale gelmesinden öncesi ve sonrasıyla karşılaştırıldığında, ASEAN'ın gerçek başarısı ortaya çıkmaktadır. Kurulştan sonra iki üye ülke arasındaki anlaşmazlıklar hiçbir zaman bir kırılma noktasına kadar gerilmemiştir. Bu sayede ASEAN, bölgede devletlerarası ilişkilerde yaygın olarak görülen müdahalenin terkedilmesine en büyük etkiyi etmiştir. Bununla birlikte, bölgesel istikrar ekonomik büyümenin ön şartı olarak kabul edilirse, ASEAN'ın oluşturduğu bu istikrarlı durum küçük ekonomilerinin büyümesinde son derece önemli hale gelmiştir.

Diyalog sürecinin bir başlangıç noktası olması ve sorunların bir platformda tartışmaya açılması da son derece önemlidir (Severino, 2008, s. 84). ASEAN ve onun diyalog odaklı sürecine dair açıklama, birçok tartışmanın yapıldığı yerde başlar. O da Güneydoğu Asya'daki çeşitlilik ve bölünmüşlük durumudur. Belirli Güneydoğu Asya ülkelerinin karşılaştırılması ile Güneydoğu Asya hakkında araştırma yapan birçok gözlemci, uluslararası ilişkiler uzmanları, yasa uygulayıcıları, idareciler ve Güneydoğu Asya bölgesi sakinleri Güneydoğu Asya'nın çeşitliliği ve zenginliği hakkında ortak kanaate sahiptir. İnsan çeşitliliği derecesi Güneydoğu Asya'nın farklı bölgelerine göre değişiklik arz etmekle birlikte, bu bölgenin birbirinden farklı halkların ve farklı etkilerin görüldüğü bir yer olduğu inkâr edilemez bir gerçektir.

Bu çeşitlilik, Güneydoğu Asya'yı oluşturan bölge halklarının, bölge coğrafyasından ve bölgeye hâkim olmuş batılılardan edindikleri sömürgecilik dönemi deneyimlerinden, ulusal özelliklerinden ve daha birçok farklı durumdan kaynaklanmaktadır. Örneğin, bir Güneydoğu Asya araştırmacısı için, bölgenin

muazzam etnik karmaşıklığı, Güneydoğu Asya'yı tutarlı bir yer olarak sınıflandırmasını pratik olarak imkânsız hale getirmektedir. Bu araştırmacılar, çeşitlilik ve bölgesel farklılığın bir çatışma durumu olmaması halinde, sadece ayrışma veya fikir ayrılığı anlamına gelmesi gerektiği konusunda ortak paydada buluşmaktadırlar (Ba, 2009, s. 30).

Burada, ulusal çıkar konusundaki gerçekçi (realist) kavram, çeşitlilik ve ayrılma anlamına gelmektedir. Gerçekçi yaklaşıma göre, bölgenin çeşitliliği yani ulusların farklı çıkarları, Güneydoğu Asya'nın çok önemli özelliklerinden olan bölgesel çatışmanın yanı sıra, devletler, bölgesel rekabetler, bölgesel işbirliği gibi sorunlar arasındaki siyasi gerilimlerin kaynağı olarak II. Dünya Savaşı sonrasında bölge devletlerinin takip ettikleri politikalara vurgu yapar.

Çeşitlilik ve ayrışma, Güneydoğu Asya'nın iç ve uluslararası politikalarını anlama ve açıklamamızda baskın ana motifi oluşturmaktadır. Baskın motif olarak çeşitlilik ve ayrışma iç ve dış siyaseti etkilemektedir. Aslında, ASEAN'ın genişletilmiş üyelik sistemi ve Güneydoğu Asya'da meydana getirdiği değişimlere rağmen, bir Güneydoğu Asya fikri halen çok radikal bir kavram olarak algılanabilmektedir. Bu manada, bölgesel çeşitliliğin bölünme ve ayrılmayla olan ilişkisinin sadece sıradan bir durumdan çok daha fazlasına sahip olduğu anlaşılmaktadır (Ba, 2009, s. 35).

Güneydoğu Asya'nın bu bölünmüş halinde, bölgenin çeşitliliği ve onun bölünme ile olan ilişkisi bazen karşımıza güçlü bir inanç olarak çıkmaktadır. Bölgesel çeşitliliğin, ayrılık ve bölünme ile ilişkisinin coğrafi olduğu kadar ideolojik olduğu da değerlendirilmektedir (Elson, 2006, s. 267-268). Bazı araştırmacılara göre bölgede bir tane Güneydoğu Asya yoktur, 10 tane vardır. Bu haliyle bu bölünmüşlük fikrinin kendi içinde de ne kadar hissedilir olduğu anlaşılmaktadır.

Nesnel olarak düşünüldüğünde Güneydoğu Asya, çok çeşitliliğin hâkim olduğu bir yer olmakla birlikte bu çeşitliliğin politik önemi, sosyal pratiğin pekiştirdiği sosyal yorumlamaların ve uygulamaların bir ürünüdür. Bazı toplumlar, çeşitliliği bir güç ve dinamizm kaynağı olarak değerlendirmektedir. Buna karşın diğerleri ise bunu ciddi bir problem olarak algılamaktadır. ASEAN örneğinde, tarihsel deneyimler ve özellikle büyük güçler tarafından şekillendirilmiş suni etkileşimler, çoğunlukla çeşitliliğin bir kırılma kaynağı olarak algılanıp bu şekilde değerlendirilmesine sebep olmuştur.

Doğal olarak da bu çeşitlilik düşüncesi, ASEAN'ın bölgesel işbirliğini nasıl algıladığını, yorumladığını ve uyguladığını da etkilemektedir. Bu farklılıklar veya bölünmüşlük, çatışma konuları ve sorunlar, ASEAN'ın bölgeselleşme diyalogu çerçevesinde önemli bir başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bölge devletlerinin yakın zamanlara kadar devam eden sömürge

ve Soğuk Savaş deneyimleri, bölgenin gerçekliğini anlamada bölge devletleri tarafından kritik referans noktaları oluşturmuştur. Bölünmüşlük, sırasıyla daha fazla bölünmeler meydana getiren çeşitli müdahalelerin ortaya çıkmasına da etki etmiştir (Severino, 2008, s. 6).

Özellikle sömürgeci güçler, coğrafya ve halklara bakmaksızın sadece sınırları çizmiş ve bu da önemli bir çeşitlilik ortaya çıkartmıştır. Bununla birlikte bölgedeki gruplar arası rekabetten ve çatışmadan da istifade etmiş sömürgecilerin uyguladığı politikalar, Güneydoğu Asya coğrafyasında yaşayan toplumlar arasındaki olumlu etkileşimi de engellemiştir. Bu ayrıştırıcı politikalar ilerleyen süreçte Soğuk Savaş'ın ortaya çıkardığı istikrarsızlıkları ve bölge dışı müdahaleleri daha da kolaylaştırmıştır (Rüland, 2000, s. 435-436).

ASEAN'daki bu çeşitlilik sorunu zayıf bir bölgesel entegrasyon ve bölünme olarak kendini göstermesine karşın, bölge ulusları tarafından ulusal entegrasyon ve bölgesel birlik fikri ASEAN sayesinde giderek kuvvetlenmeye başlamış ve karşılık bulmuştur. Güneydoğu Asya'nın çeşitliliği ve kırılganlığının ortaya çıkardığı tehlikeler, ASEAN politikaları sayesinde bölgesel birlik için önemli bir platform oluşturmuştur (Severino, 2008, s. 31).

Bu sayede ASEAN dikkat çekici çok sayıda gelişmenin de merkezinde yer almıştır. Bu gelişmelerden bazıları yeri geldiğinde baskın gerçekçi anlatıya meydan okuyan gelişmelerdir. Bunlar her ne kadar önemli olsa da, çeşitlilik ve bölünmüşlük ASEAN'ın yalnızca bir parçasını teşkil etmektedir. Kısacası bölgeselcilik, bölünmüşlüğün meydana getirdiği sorunlara bir cevap olarak bölgesel birliğin esas hedefidir. Bölgeselcilik fikrinin, ASEAN öncesi Güneydoğu Asya çeşitliliğinin, kırılganlığının ve bölünmeye yönelik önyargılarının bir sonucu olarak ortaya çıkmasından dolayı, birlik kaygısının da ASEAN bölgeselleşmesi üzerinde değişik etkileri bulunmaktadır. (Ba, 2009, s. 12)

Bölgesel birlik, bölgesel ilişkilerin gelişimi konusunda en önemli elementlerden biridir. Bununla birlikte, bölge devletlerinin bu birliği kendi güvenlik meselelerine karşı bir cevap olarak görmelerine rağmen, birliğin zarar görerek dağılması için bu birliğe mensubiyet düşüncesini ekonomik ve kültürel bir birlik kategorisinden daha farklı platformlara kaydırmamak gerekmektedir. Zira bu durum birliğin ortaya çıkış amacını saptırabilirdi. Bu nedenle, bölgesel birliğin oluşturulması ve geliştirilmesi konusundaki bu tarzdaki endişeler, ASEAN bölgeselciliği ve girişimleri üzerinde hem itici hem de kısıtlayıcı hale gelmiş bir kontrol mekanizması ortaya çıkarmıştır. Bu durumlar göz önüne alındığında ise, bazı ASEAN girişimlerinin on yıllardır süren uzun soluklu projeler olması belki de şaşırtıcı değildir. (Severino, 2008, s. 75)

Belirtilmelidir ki, ASEAN bölgeselciliğinin gelişimi, birbirine bağlı iki

farklı duruma değerlendirilmelidir. İki, ASEAN'ın bölge içi ilişkilerinin müzakere edilmesi meselesi; ikincisi ise, ASEAN'ın bir bütün olarak Güneydoğu Asya'nın bölge dışı daha büyük güçlerle olan ilişkileri, özellikle Kuzeydoğu Asya güçleri ve ABD ile olan ilişkileri gibi. Çünkü ASEAN'ın meydana getirdiği bu birlikte hareket etme prensibi tüm üye devletler tarafından kabul edilmişti. ABD ve Çin arasındaki sürtüşmelerden veya politik farklılıklardan ASEAN'ın zarar görmemesi için toplu hareket etme prensibi daha da kuvvetlenmeliydi.

3. ASEAN PARADOKSU

Jones ve Smith'e göre ASEAN birbiri ile alakasız devletlerin teşkil ettiği taklit bir topluluktur. (Jones & Smith, 2002, s. 97) Bununla beraber, ASEAN'sız bir Güneydoğu Asya, daha fazla politik istikrarsızlığa, daha yaygın ekonomik bozulmaya ve krizlere, başkalarının zayıflığına, izolasyonuna ve ayrılığına neden olacak sömürgeci yayılmacıların bölgede yükselişine eşitti. (Severino, 2008, s. 22)

1967'de kurulduğu esnada, bazı devletler ASEAN'ın bir yıl dahi süremeyeceği şeklinde düşünmeye kapıldı. Çünkü bölge devletlerince ortaya çıkmış benzer organizasyonlar fazla güç ve varlık gösterememişlerdi. Ancak, Güneydoğu Asya'nın bölge içi ve bölge dışı ilişkilerinin durumu göz önüne alındığında, ASEAN yarım yüzyılı devirebilmiştir. Ancak, başlangıçta ASEAN'ın, oluşturmaya çalıştığı işbirliği teşkilatının hassas politika ve güvenlik gibi alanlarda derinleşeceğini, büyüyeceğini ve genişleyeceğini kimse tahmin edemedi. Günümüzde ise, teşkilat kendisini Güneydoğu Asya'nın sınırlarının ötesine geçmiş ve yeni düzenlemelerin merkezinde olduğunu farkındadır.

Peffer (1954, s. 311-312) 1954 yılında bölgeyi değerlendirirken "dünyadaki belli sayıda, çok az ortak yönleri olan grupların birbirine bitişik yaşadığı bir yer" ifadesini kullanmasına karşın, ASEAN'ın zaman içerisinde gelişerek Güneydoğu Asya'da uyumlu bir bölgesel oluşum olarak varlığına devam ettiğini görmekteyiz. SEATO ve bölge dışı güçlerin müdahaleleri nedeniyle bir zamanlar belirsiz olan Güneydoğu Asya ortamına hem biçim hem de bir platform kazandırmak açısından ASEAN stratejik öneme sahiptir.

Uluslararası ilişkiler teorileri ASEAN'ı hangi kategoriye koyacağına ve nasıl açıklayacağına dair çelişkiler ortaya koymaktadır. Bölgesel kuruluşlar ve gelişmekte olan bölgeler ASEAN'ı kendi sorunlu ilişkileri için bölgesel bir işbirliği modeli ile beraber sorunların çözümü konusunda bir platform olarak tanımlamaya başlamışlardır. Bu tarz kurumlar için ASEAN, üyelerinin parçalanmış haldeki bölgelerini istikrara kavuşturmada fayda sağlayan, kendi güvenliklerini, birbirleri ve Güneydoğu Asya dışındaki büyük güçler vasıtasıyla karşılıklı olarak geliştirmek ve nihayetinde kendi gelişimlerinde bir araç olarak fayda sağlaması açısından son derece kıymetli bir birliktir. Buna rağmen baskın

Uluslararası İlişkiler teorileri ASEAN'ın işbirliği sistemini zayıf, bölgesel etkiden uzak, tutarsız, hatta teorik olarak derinliği olmayan bir teşkilat olarak görmektedir. Nitekim yakın zamana kadar, ASEAN'ın uluslararası ilişkiler teorilerinin ana yayın kaynaklarında çok az sözü edildi ve çoğunlukla dünya düzeni, çok taraflı işbirliği, uluslararası örgütler ve bölgeselcilik hakkındaki tartışmaların da dışında kaldı. (Seng & Cossa, 2001, s. 18)

Genellikle bu tür teorik sonuçlar işbirliğini ölçme açısından faydacı terimlerle, yani doğrudan maddi kazanımlarla ve sonuçlarla ilgili bir yaklaşım ortaya koyma eğilimindedir. Askeri gücün ve güç dengesinin bölgesel güvenliğin anahtarı olduğunu düşünen kuramcılara göre ASEAN'ın stratejik değeri şüphelidir. Zira askeri bir pakt değildir. ASEAN üyesi ülkeler, ASEAN bölgeselcilliğini, kendi çıkarlarını kendilerinden daha güçlü olan bölgesel veya bölge dışı güçlere karşı kendilerini savunmanın bir yolu olarak görmektedirler.

ASEAN üyeleri, tarihsel olarak, denge siyasetinin ve dünya düzeninin gerçekçi politikaları açısından zaruri olan askeri bir ittifak şeklinde bir araya gelmekten de kaçınmışlardır. ASEAN'ın ZOPFAN⁶ gibi politik ve güvenlik girişimleri, olası bölgesel işgallere veya çatışmalara karşı askeri veya maddi caydırıcılığı olan bir anlaşma olarak görülmemekte, bu nedenle de hiç yararı olmayan bir anlaşma olarak değerlendirilmektedir. (Severino, 2008, s. 14)

Hatta işbirliği ve kurumların dayanıklılığı ve etkinliği konusunda daha iyimser olan yaklaşımlar bile ASEAN'ı faydalı ve değerli bir teşkilat olarak görme konusunda çekimser davranmaktadır. Aslında, neoliberal kuramcılarının yanı sıra realistler için de devletlerin neden işbirliği yapmaya çalıştıklarını izah etmek hayli zordur. Buna karşın rekabetçi ekonomik ve güvenlik çıkarları, devletlerin bölgesel işbirliklerinden uzak durmasını gerektirmektedir. Her iki grup için de ASEAN'da resmi işbirliği mekanizmalarının eksikliği teşkilat açısından özellikle sorunlu bir durumdur. Bununla birlikte, anlaşmadan dolayı ortaya çıkan ve kabul edilen yükümlülükler ve hiyerarşi biçimleri ve işbirliği ölçütleri, ASEAN'ın asgari kurumsalcılığı ile bağdaşmakta sıkıntı oluşturmaktadır. Zira her devletin sistemi ve devletçi anlayışı farklılık arz etmektedir. Buna bir istisna olarak ASEAN'ın Kıdemli Memurlar Toplantısı⁷ gösterilebilir. Bu platform ile ASEAN gündeminin merkezi ve ASEAN komite hiyerarşisinin karar verme mercii bu birim olarak ortaya çıkmıştır. (ASEAN, Som, 2018)

⁶ The Zone of Peace, Freedom and Neutrality. Bu anlaşmada taraflar, Güneydoğu Asya'da bölge dışı güçlerin müdahalesini engellemek ve işbirliği alanlarını genişletmek istediklerini belirtmişlerdir.

⁷ SOM- ASEAN Senior Official' Meeting.

ASEAN'ın kuruluş beyannamesinde ayrıntılı bir şekilde ifadelerle açıklamaların olması gerekmesine rağmen, genel taslaklar asgari seviyede ve alelade olarak tanımlanabilecek kadar genel bir şekilde belirlenmiştir. (Severino, 2008, s. 6-7) Bununla birlikte ekonomik veya siyasi işbirliği için herhangi bir gündem belirlenmemiştir. Uyuşmazlıkların çözümlenmesi için bir mekanizma sağlanmamış ve bunun temelleri atılmamıştır. Merkezi bir koordinasyon veya yetki kurumu oluşturulmamıştır. Tüm bunlar 1967 senesinde kurulan ASEAN'ın ikinci toplantısını neden 1973 tarihinde yaptığını anlamamıza da yardımcı olmaktadır. Kurulum aşamasındaki belirsizlik ve SEATO aracılığı ile ABD'nin hala bölgede aktif olarak varlığını devam ettirmesi bunu etkilemiştir. Asgari şartları taşıyan bir sekretarya teşkil etmek için, ASEAN'ın dokuz yıl geçirmesi ve onu geliştirmek ve daha ileri bir noktaya taşımak için ise on beş yılın tamamlanması gerekmiştir. ASEAN ve ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) ve ASEAN Artı Üç⁸ gibi genişletilmiş bölgesel düzenlemeler ve platformlar aynı şekilde çatışmalara karşı bir çözüm mekanizması veya yaptırım yolu pek de sunmayan düzenlemelerdir. Özellikle Avrupa Birliği, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması veya Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) güçlü ve zaman içerisinde güçlendirilmiş kurumsalcılığı ile kıyaslandığında bunların birçoğu yumuşak veya zayıf kurumsalcılık örnekleri olarak görülür (Kahler, 2000, s. 564).

Eğer bu tür resmi mekanizmaların varlığını güçlü işbirliklerinin ölçütü olarak değerlendirilirse, Katzenstein'in (1996, s. 124) belirttiği gibi Asya'daki resmi bölgesel kurumların tarihi, Avrupa ile karşılaştırıldığında sadece göze çarpan bir başarısızlık tarihi olarak görülmektedir.

Güneydoğu Asya'daki kırılğan dengeleri muhafaza etmek adına ASEAN, üye ülkelerini kendi çatısı altına aldıktan sonra, Avrupa Birliği'ndeki gibi bir yaptırım mekanizmasını ciddi bir şekilde devreye sokmamıştır. Buna bir örnek vermek gerekirse mevcut üyelerinin hiçbirisini üyelikten ihraç etmeyecektir; zira edemeyecektir. Bunun için ne bir altyapısı ne de bir gücü vardır. ASEAN'ın asgari ekonomik ve güvenlik girişimlerini değerlendirmek, hele hele Avrupa Birliği gibi köklü kurumlarla karşılaştırmak, ASEAN'ı kendi işbirliği teşkilatı içinde boş veya zayıf teşkilat olduğu sonucuna götürür ki bu şekilde ASEAN sadece konuşma fiilinin gerçekleştirildiği bir meclis görüntüsü teşkil etmektedir.

ASEAN sorunların çözüm kısmında ve diyalog sürecinde en büyük paya sahiptir. Bölgesel ilişkilerin istikrar kazanması ve zaman içinde işbirliği içinde büyümesi gibi uç noktada bir sonuç ortaya çıkarmıştır. ASEAN bir güvenlik topluluğu olsa da olmasa da Güneydoğu Asya bugün elli yıl öncesi siyasi ve politik durumla karşılaştırılınca, çok daha istikrarlı, işbirliğine dayalı ve tutarlı

---

⁸ ATP- ASEAN Plus Three.

bir bölge olarak görünmektedir. 1960'ların ortalarında Güneydoğu Asya devletlerarası ilişkilerinde çatışma ve müdahalenin normal olduğu durumlardan çok daha farklı olarak, bugün değiş tokuş, diyalog ve işbirliği esasına dayalı olarak çeşitli seviyelerde ve alanlarda ortaya çıkan diyalog platformlarına sahiptir. Hatta bazı tartışmalı bölgesel anlaşmazlıklar, çatışmadan ziyade diyalog çerçevesinde çözümlenme gayretinden dolayı Uluslararası Adalet Divanı'na sevk edilmiş, bazı durumlarda rafa kaldırılmış veyahut çözüme kavuşturulmuştur (Severino, 2008, s. 16).

Bununla birlikte, ASEAN'da birçok eksik bulunması, bu organizasyonun neyi başardığını veya organizasyonda devamlılığı sağladığını açıklamayı zorlaştırmaktadır. Hangi devletlerin ASEAN işbirliğinden ne kazanmayı beklediğini veya ASEAN'ın kuruluşundan bu yana yapılan önemli değişikliklerin ardında yatan nedenleri açıklamak pek de kolay değildir. Kısacası, geleneksel yaklaşımlar için gerçekten de anlaşılması zor olan kısım, ASEAN işbirliğinin neden daha maddi veya verimli olmadığından ziyade, sistemin etkili olmamasına rağmen, üye ülkelerin ASEAN bölgeselleşmesini bu kadar uzun süre sürdürebilmiş olmalarının nedeninin ne olduğudur. Bu durum gerçekten de anlaşılması zor bir bilmece oluşturmaktadır.

Şuanda elli iki yaşında olan ASEAN, birçok konuda önemli bir bilmece ortaya koymuş ve birçok soru cevaplanmadan geride kalmıştır. Örneğin ASEAN ne işe yaramaktadır? Güneydoğu Asya'nın stratejik ortamındaki belirsizliği azalttıysa ki bu durum kesinlikle yadsınamaz. Basit bir şekilde belirtilmelidir ki bu durum baskın kuramsal hesaplarla tanımlanan şekillerde ortaya çıkmamıştır. Bir başka deyişle, Katzenstein'da (1996, s. 125) iddia ettiği şekilde, Avrupa ve Asya kurumları arasındaki karşıtlık ve farklılıklar ile Avrupa'ya karşı Asya'nın değerlendirilmesi, otomatik ve ortak bir şekilde sonuçlara yol açmamalıdır. Bunun yerine farklı türdeki bölgesel süreçlere açıklık getirilmeli, bölgesel farklılıklar göz önünde bulundurulmalı ve bu şekilde alternatif açıklamalar yapma yoluna gidilmelidir.

Yapılandırmacı yaklaşımlardan yola çıkacak olursak, bölgeselleşme sürecini, kümülatif ve sosyal bir süreç olarak düşünmenin gerekliliği göze çarpmaktadır. ASEAN'ın normlarını, sosyal süreci, bölgeselleşmesinin gerekli olarak görüldüğü dinamikleri değerlendirecek olursak, egemen uluslararası ilişkiler teorileri ASEAN'ı açıklama konusunda pek de yeterli kalamamaktadır (Barnett, 1998, s. 3).

ASEAN bölgeselciliğini değerlendirirken, bir işbirliğinden çok daha farklı düşünmemiz gerekmektedir. Geleneksel yaklaşımların sınırlamalarından biri de işbirliğinin çoğunlukla doğrudan kazanç sağlaması ve bu kazancın bölünmesi olarak anlaşılmasıdır. Buna göre işbirliği, anlaşma alanlarını

belirlemeyi, aramayı ve geliştirmeyi amaçlayan diyalog odaklı bir süreç olarak görülebilir. ASEAN bölgeselciliği, uzlaşma için devam eden bir arayış ve bölgesel düzenin hem maddi hem de sosyal temelleri hakkında bir dizi diyalog, tartışma ve değişim platformu olarak anlaşılabilir. Güneydoğu Asya'da büyük güçlerin bölgeye olan etkisi, bununla birlikte bölgesel hâkim ulusların kendi kaderini tayin etme arzusu, ulus ve bölge arasındaki ilişkiler, bölgesel parçalanma ve bölge dışı ve bölgesel müdahale arasındaki bağlantılar, Güneydoğu Asya'nın farklı bir bakış açısına sahip olan farklı bir bölge olduğunu bize hatırlatmaktadır (Ba, 2009, s. 21-22).

ASEAN sistem olarak bir işbirliği içerisinde beraber hareket ederek varlığını güçlendirmeden çok, birlik çatısı altında çatışmaları engellemeyi amaçlayan bir teşkilattır. Birleştirici gücünü çatışmaları engellemek üzere kullanmaktadır. Yani, fayda sağlama konusundaki temel fikir, çatışmayı engellemektir. Bu durum ise belki de ASEAN'a yapılan Pasifik ile alakalı ithamların sebebi olarak düşünülebilir. Bu nedenle, ASEAN bölgeselciliğinin, bölgesel düzenin hem maddi hem de sosyal temelleriyle ilgili bir uzlaşma arayışı ve bir dizi diyalog, tartışma, fikir alış verişi ve değişim olarak anlaşıldığı savunulabilir. Bu pozitif etkileşim sayesinde, diyalog sisteminin geliştirilmesi ile birlikte bölgenin ve bölgecilik şekillendiği anlaşılmaktadır. En önemlisi de üye devletler bu diyalog odaklı süreç aracılığıyla ekonomik ve politik güvenlik ve işbirliği konusunda yeni ve ortak bir anlaşma zemininde buluşabilmişlerdir.

Özet olarak, 1967'deki politik atmosferin aksine, ASEAN içi ilişkiler ve farklılıklar, bölge devletlerinin politikaları veya güvenlikleri ile alakalı olan meseleleri ASEAN şemsiyesi altında diyalog aracılığıyla konuşmadıkları dönemlerle kıyaslandığında, günümüzde bu platform altında tüm bunlar rahatlıkla konuşulur hale gelmiş hem de ASEAN Savunma Bakanları Toplantıları⁹ sayesinde, ASEAN platformunun bir parçası haline gelerek işbirliğindeki politik bütünlüğe dair ciddi adımları teşkil etmiştir (ASEAN, ARF, 2018).

Bu gelişmeler açıkça ASEAN'ın iç işlerinde köklü bir değişikliği yansıtmaktadır. Buna karşın, birçok faydacı yaklaşıma göre de bu toplantılar ne önemli bir işbirliği olarak kaydedilmekte ne de basit bir şekilde sınıflandırılabilir. Bu nedenle, Kaye ve diğerleri (2001, s. 13), işbirliğini bir süreç olarak düşünmenin faaliyetlere yeni bakış açıları sunduğunu savunmaktadır. Onlara göre aksi takdirde bu işbirliği boş ve anlamsız olarak görülebilmektedir.

İşbirliğini devam ederek gelişen bir sosyal süreç olarak görmek, ASEAN

⁹ ADMM- ASEAN Defence Ministers Meeting.

girişimlerini sadece müzakere edilen meseleler olarak değil, daha büyük sosyal eğilimlerin ve değişim-dönüşüm süreçlerinin parçaları olarak görmemizi sağlamaktadır. ASEAN politika yapıcılarının takip ettikleri bu süreçler, kısa vadede çok etkili veya yapıcı olarak görülmebilir, ancak her biri daha geniş bir sosyal müzakere noktasını ve hareketi temsil etmektedir. Bölgesel uyum, zaman içerisinde daha da etkili hale gelecek ve uyumdaki oranının da yükselmesine sebep olacaktır. Başka bir deyişle, işbirliğini sosyal süreç olarak değerlendirmekle, değişim, ortak anlayışlar ve bu anlayışların müteakip etkileşimleri, ASEAN müzakerelerinin daha net bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu spesifik Güneydoğu Asya örneğinde zaman içinde değişim, hem bölge içi hem de bölge dışı ilişkiler ve en önemlisi, daha istikrarlı ilişkiler için temel oluşturan bir diyalog kültürü hakkında yeni bir anlayış ve ortaklık sağlamıştır. Bu da en azından devletlerin ekonomik kalkınmaya daha fazla dikkat ve kaynak ayırmalarına, devletlerin maddi durumlarını ve refahlarını neredeyse her gösterge ile iyileştirmeleri için bir fırsat vermiştir. Sosyal yapılandırmacı yaklaşımlar, zaman içerisinde ASEAN'da meydana gelen değişiklikleri ve değişim şekillerini ve ASEAN'ın tüm bu süreçleri etkileyerek nasıl kolaylaştırdığını belirtmektedir.

Güneydoğu Asya, yalnızca Büyük Britanya, Hollanda, Fransa, İspanya, Portekiz ve ABD gibi batılı emperyalistler tarafından keşfedilmeyi bekleyen bir yer değildi. Güneydoğu Asya tarih boyunca, yakın tarih anlatılarının sebep olduğu gibi tutarsız bir tarihe de sahip değildi. Avrupa emperyalizminin Güneydoğu Asya yaşamını geri dönülmez şekillerde ve yüzlerce yıldır müdahale ederek yeniden düzenlemesi ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra çok farklı bir Güneydoğu Asya'nın ortaya çıkmasının önemi vurgulanmalıdır (Narine, 2002, s. 469-470).

Eğer tarihi ilişkiler önceki dönemlerde daha barışçıl ya da birbirine daha yakın olsaydı veya bölgede üst düzey etkileşimi sağlayabilecek kurumlarıyla hâkimiyet sağlayabilmiş ve uzun süreli devam eden bir devlet ortaya çıksaydı, Güneydoğu Asya'nın bu gelenekleşmiş çatışmacı ve ihtilafli ilişkilerini daha yapıcı politikalarla değiştirebileceği düşünülmelidir. Acharya'nın belirttiği gibi, Avrupa sömürgeciliğinin ortaya çıkışı ve Güneydoğu Asya'ya tasallutu ile birlikte sömürgeci dönemde bölgede var olan ortak bilinç ve benzerliğin çoğu bozuldu ve bazı durumlarda ciddi şekilde aşındı (Acharya A. , 2013, s. 52). Bu durum bize bölge insanının aslında birbirinden çok çok uzak olmadığını da anlatmaktadır. Sonunda, bağımsızlık Güneydoğu Asya'yı geçmişin bölgesel sistemlerine ve siyasi biçimlerine geri dönmekten kurtardı, ancak bunun yerine 1950'lerde ve 1960'larda ortaya çıkan bölgeyi istikrarsızlaştırıcı ve bölücü çatışmaların da gösterdiği gibi, onları modern ulus-devletler ve milliyetçi

çatışmalar içerisine soktu. Bu nedenle asıl önemli olan, bölge kavramının sömürgecilikten kaynaklanan, yüzlerce yıl boyunca süren ekonomik ve politik bölünmelerden sonra, yıkıcı bir bölge içi çatışma geçirilmeden tekrar anlamlandırılmasıdır. Ayrıca, bölgesel seçkinler ve liderler neden sınırları genellikle bölge dışı güçler tarafından çizilmiş, tarihsel öncüllerine ve geçmişlerine bakıldığında yalnızca kısmi benzerlik gösteren bir bölge olmasına rağmen ortak bölge fikrinde uzlaştılar (Bentley, 1986, s. 275-277).

Tarihsel koşulların yanı sıra toplumsal süreçler de dikkatli bir şekilde incelemekle bu duruma bir açıklık getirilebilir. Bölgedeki her devletin sosyo-politik durumu değişkenlik göstermektedir. Bazı fikirler olabildiğince baskın olsa da, yine de tüm gruplar eşit olarak kendi realitelerini inşa edebilecek kapasitede değildir. Bu nedenle farklı sosyo-politik düzenlemeler tesis etmek için güç ilişkileri ile yüzleşmek gerektiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu güç konusundaki dengesizliğin Güneydoğu Asya'da bölgeselciliğin seyrini ve içeriğini etkilemesinin iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, ASEAN devletlerinin daha az güç ve daha küçük ekonomi kapasitesi sahibi olarak, çıkarlarını ve hedeflerini takip etmek ve korumak için daha dar bir araç yelpazesine ASEAN'a katılmalarıdır. Büyük güç politikalarındaki ve büyük güçlerle ilişkilerindeki değişikliklere karşı bu devletler daha savunmasız ve hassastırlar. Bu hassaslık birçok devletin zayıf sosyo-politik uyumu nedeniyle daha da şiddetli hissedilmektedir (Ba, 2009, s. 25). Tayland ve Kamboçya gibi. ASEAN'ın büyük güçlerle olan politik ilişkilerindeki değişiklikler, bölgeselcilik hakkında yeni düşünceler için bölge dışı yönlendirme sağlamıştır.

Güç ilişkisinin ASEAN bölgeselciliği ile ilgili ikinci yolu, devletlerin kendi kimliklerini daha küçük güçler olarak tanımlamalarıyla, dünya görüşlerini ve ne yapıp ne yapmamaları gerektiğine dair fikirlerini ASEAN platformu sayesinde rahatlıkla belirtmeleridir (Severino, 2008, s. 5). Bu durum ise bölgeselcilik fikrinin Güneydoğu Asya'da nasıl algılandığı konusunda bize daha etkili ve doğru fikirler verir.

Güneydoğu Asya bölgeselciliğinin seyri ve gelişimi, bölge dışı büyük güçlerin Güneydoğu Asya hakkında politika değişikliklerinden kaynaklanan istikrarsızlıklardan ve yeni bölgesel gelişmelerin ortaya çıkardığı durumlardan fazlasıyla etkilenmiştir. Bu noktada ASEAN'ı en fazla etkilemiş devlet, en önemli güvenlik ve ekonomik gereksinimlerinin sağlayıcısı olan, Leifer'in (1974, s. 182) ifadesinde olağan üstü müdahaleci olan Amerika Birleşik Devletleri'dir.

ABD, özellikle Soğuk Savaş sırasında, başlıca bölgesel güç merkezleri göz önüne alındığında, bölgede kritik bir dengeleyici unsur olmuştur. SEATO'nun tesisleriyle birlikte ASEAN öncesinde bölgesel birlik fikri ilk kez somutlaşmıştır. ABD ayrıca ASEAN ürünleri için ekonomik yardım, yatırım ve

pazar sağlamıştır. Bunların tümü devlet ve rejim güvenliği için kritik olan meselelerdir (Saravanamuttu, 1986, s. 215). Öte yandan, ASEAN devletlerinin ve ekonomilerinin bu tür mallar için ABD'ye olan bağımlılığı, onları ABD'nin müdahale girişimlerine karşı daha savunmasız ve tepkisiz bir politika takip etmelerine sebep olmuştur. ABD, bölge devletlerinin işlerine karışmak ve müdahale etmek konusunda muazzam bir kabiliyete sahiptir. ABD'nin Vietnam savaşı gibi askeri müdahaleler vesilesiyle yardım, ticaret, yatırım ve benzeri koşullarla ve ABD – Asya güvenlik taahhütleri çerçevesinde şartlandırma çabaları gibi (Narine, 2002, s. 10).

Bu sayede, ABD'nin Güneydoğu Asya'daki müdahale kabiliyeti, ASEAN devletlerini ABD'ye karşı takip ettikleri politikalarda son derece hassas hale getirmiştir. ASEAN ülkeleri de diğer büyük güçlere karşı hassastır, ancak ABD'nin, Soğuk Savaş bağımlılığının, gücünün ve yapısının kapsamlı doğası, ABD'yi diğerlerine göre daha dikkat edilmesi gereken bir devlet haline getirmiştir. ABD bölgeye ASEAN kurulduktan sonra gelmemiştir. Zira ASEAN öncesi SEATO gibi bölgesel anlaşmalara da taraftı. Sonuç olarak, ABD politika değişiklikleri, ASEAN'daki bölgesel girişimler için düzenleyiciyi görevi sağlamıştır. Bu tür politika değişiklikleri, çoğunlukla kriz sırasında belirsizlik meydana getirir, eski düzenin yeniden değerlendirilmesini tetikleyen ve buna bağlı olarak alternatif fikir ve düzenlemelerin değerlendirilmesine sebep olur.

Bu nedenle, ASEAN'ın iç ve dış ilişkileri önemli gelişmelerden etkilenmektedir. Bu gelişmelerin her biri ASEAN görev ve sorumluluk alanlarını tanımlayan detaylar ve daha büyük güçlerle, özellikle de ABD ile ilişkileriyle ASEAN bölgesindeki istikrarsızlıkların bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Büyük bir perspektiften bakıldığında, dış etkiler, ASEAN'ın bölgesel bir örgüt olarak gelişiminde ve dönüşümünde, bölge olarak Güneydoğu Asya'da kilit karar verme konusundaki dönüm noktalarıyla ilişkilendirilebilir. Bir yandan ASEAN'ın siyasi, ekonomik ve güvenlik girişimleri ile diğer yandan ASEAN'ın belirsizlikleri arasındaki güçlü bağlantı, bölgesel değişim olasılığını önemli ölçüde artırdığını ve hatta gerekli bir koşul haline getirdiği düşünülebilir. Özetle önemli olaylar eylem olasılığını artıran bir aciliyet ve zaman baskısı duygusu meydana getirir (Calder & Ye, 2004, s. 197).

Bununla birlikte, tüm bu gelişmeler kendi başına değişimin olup olmadığını veya ne tür bir değişiklik meydana getirdiğini açıklamaz. ASEAN' üye devletlerinin neden küresel belirsizliklere karşı bölgesel bir cevap belirleyemediklerini açıklamamaktadır. Özellikle de bölgesel bir cevap genellikle açıktan ve acil bir şekilde ise. Bütün bu etkiler, mevcut fikir ve uygulamaları dengesizleştirmek, bölgenin yeniden değerlendirilmesi konusunu tetiklemek ve değişim için baskı unsurları oluşturmak gibi durumları ortaya çıkarmaktadır.

Örneğin, kabul edilemez sonuçlar içeren durumlar meydana getirmek, mevcut politikalar ve düzenlemeler konusunda hayal kırıklığı ve/veya bölgesel düzen için kritik öneme sahip olduğu genel olarak kabul gören yeni bir kuvveti veya faktörü ortadan kaldırmak veya uygulamaya koymak gibi (Legro, 2000, s. 425). Bununla birlikte, meydana gelen olayları ciddi olarak kabul etmek, oyunculara, yorumlarına ve genellikle onların savunuculuğuna bağlıdır. Benzer şekilde, bölgeselcilik gerektiren cevap olup olmadığı, bölge devletlerinin geliştirdikleri ilişkilerine ve oluşturdukları diyaloglara bağlı olacaktır.

4. KÜÇÜK ÖLÇEKLİ BÖLGESEL DİNAMİKLER

Güneydoğu Asya'nın zengin yapısı uzun zaman devletlerarasındaki ortaklıkları belirlemede engel teşkil etmiştir. Bu durum ASA ve Maphilindo gibi istisnalara da tabidir. Ancak, bu ortaklık arayışında bölge dışı kuvvetlere karşı zayıflıklarından ve/veya kırılabilirliklerinden kaynaklanan çekinceye dayalı ortak bir anlayışa da dikkat çekmek gerekmektedir. Güneydoğu Asya ülkeleri içerisinde Endonezya gibi lider pozisyonunda olan devletler bulunmaktadır. Bununla birlikte, ASEAN ülkeleri, bağımlılık, özerklik ve bağımsızlık arasındaki gerilimden kaynaklanan çıkmazı da yaşamaktadır. Bununla birlikte kendilerinden daha güçlü olanların hâkim olduğu küresel bir sistemde daha zayıf güçler olarak ortak bir kimliği paylaşmanın gerekliliğini hissetmektedirler. Bu ortak kimlik ile birlikte yaşanan bu endişe, ASEAN devletlerini dünyanın nasıl ilerlediği, büyük güçleri nasıl gördükleri, küçük devletler olarak neyi yapabilecekleri veya yapmamaları gerektiğini anlamaları konusunda daha iyi bilgilendirir. Hopf'un (2002, s. 4-5) belirttiği gibi, oyuncuların kendi fikirleri önemlidir, zira bunlar seçimlerini, bunların yorumlanmasını ve bilgi kullanımını etkilemektedir. Ayrıca, aktörler için belirli durumlarda kendi rollerini ve yeteneklerini tanımlamaya yardımcı olmaktadır.

ASEAN'ın durumunda ise, dünyayı büyük ve küçük güçler olarak kategorilere ayırma, üye devletlere ortaklıklar ve farklılıklar hakkında düşünce ve takip edecekleri politikalara dair fikir sağlamaktadır. ASEAN şemsiyesi altında daha küçük devletlerde olan bu ortak kimlik, büyük devletlerin Güneydoğu Asya bölgeselciliği ve diplomasisi hakkında bilgi edinmesini de sağlamıştır. Özellikle ilgi çekici olan, ASEAN'ın diyaloga dayalı ilişkiler geliştiren bölgeselleşmesinin, daha büyük güçlerle stratejik ortaklık konusundaki girişimlerinin temelini oluşturmasıdır. Zorlayıcı, çatışmacı ve dışlayıcı olmayan bu yaklaşımın artık caydırıcılık yerine güvence sağlamak için tasarlanan kapsayıcı diyalog yoluyla güvenliği arttırdığı anlaşılmaktadır. ASEAN diplomasisinin devletlerin daha çatışmacı ve tehditkâr stratejiler takip etme arzusunu etkisiz hale getirdiği de belirtilmelidir. Bugün, yalnızca bu kapsayıcı, çatışma karşıtı ilişki kurma yaklaşımının, bölgeyi istikrara kavuşturmada

politikaların rekabetçi dengesinden normatif olarak daha üstün olduğu iddia edilmektedir. Bununla birlikte, ASEAN üyesi küçük güçlerin, daha büyük güçler arasında ve bu güçler ile ASEAN arasında bölgesel düzene göre yeni anlaşmaların istikrarı kolaylaştırabileceği öne sürülmektedir (Ba, 2006, s. 162). Başka bir deyişle, sınırlandırılmış bir bölge olsa da, ASEAN'ın bölgesel angajman duruşu, günümüzde daha büyük bölgesel düzenlemelerdeki rolü, Johnston'un da belirttiği gibi (2003, s. 162), açıkça gerçeklik karşıtı bir politik mantıkta değerlendirilebilir.

ASEAN'ın kurumsal kimliğinin ve diplomatik kültürünün daha belirgin özelliklerinden biri olarak kabul edilen bu diplomatik yaklaşımın bazı sıradan kökleri vardır.¹⁰ Wendt'in iddia ettiği gibi, bu maddi sınırlamalar zorlayıcı veya askeri stratejileri daha az belirgin seçimler haline getirebilir ve sonuç olarak alternatif, zorlayıcı olmayan ve askeri temele dayanmayan problem çözme türlerine daha açık olabilir. En azından küçük devletlerin daha zorlayıcı stratejiler izleyebilmeleri için ek adımlar atılması gerekecektir. Bu bağlamda Wendt, küçük devletlerin, rekabet ve güç dengesi üzerindeki ortak güvenlik değerinin daha erken takdir edebileceğini savunmaktadır. Wendt'in belirttiği gibi, *Politika açısından*,¹¹ *devletler kısa vadeli hayatta kalma ve göreceli güç konusunda daha az endişeli olabilir ve bu nedenle kaynaklarını buna göre değiştirebilir. İronik olarak, büyük güçler bu dersi öğrenme konusunda daha büyük sıkıntı yaşayabilmektedir. Bu nedenle, müşterek tanınmanın güvenliğin temel taşı olduğunu daha hızlı öğrenebilirler* (1992, s. 415).

Güneydoğu Asya'nın kendi tarihine ait örneklere de bakıldığında, göreceli güç ve göreceli yeteneklerin, devletlerin takip ettiği strateji türlerini belirlemediği hemen görülmektedir. Küçük devletlerin bile çeşitli seçenekleri vardır. Devletler, 1960'larda Güneydoğu Asya bölgesindeki bazı devletlerin yaptığı gibi daha zorlayıcı ve çatışmacı stratejiler seçebilirler. Unutulmamalıdır ki Malezya'nın kuruluşuna karşı Endonezya'nın takip ettiği çatışma politikası bölgede çatışmaları daha da alevlendirerek bölgesel istikrara büyük zarar vermişti. Bununla birlikte, ASEAN devletlerinin bu platform altında birbirlerine karşı uyguladıkları yüz yüze (*vis-à-vis*) diplomasi gibi çatışmayı önleyici bir yolu uzun süreden beri takip etmektedirler. Asıl soru ise farkın ne olduğudur. Yukarıda da belirtildiği gibi, aşırı bölge dışı ve bölgesel belirsizliklere karşı, algılanan ekonomik ve güvenlik sorunlarına bir cevap olarak diyaloglu bir sistem veya bölgeselcilik biçimi şeklinde ASEAN ortaya çıkmıştır (Butcher, 2013, s. 250).

¹⁰ Devletlerarası güvensizlik, farklı güvenlik tercihleri ve algıları, sınırlı devlet kapasiteleri gibi.

¹¹ Uluslararası toplumun kurumsal yapısına dayanarak anlamında.

Bununla birlikte, ASEAN üyesi devletlerin ve küçük güçlerin statüsünün önemi ile bölge dışı politika değişiklikleri, ASEAN girişimlerinin sadece bir güvenlik açığı nedeniyle olduğunu değil, aynı zamanda strateji ve kimlik görüşlerini bildirecek fikirler için bir başlangıç noktası olduğunu da vurgulamaktadır (Severino, 2008, s. 25).

Kısaca belirtmek gerekirse, maddi faktörler hikâyenin sadece bir kısmına değinmektedir. ASEAN'ı, Güneydoğu Asya bölgeselciliğinin ardındaki politik ve güvenlik sorunlarına bir cevap olarak açıklamak için, diğer faktörlere, özellikle de bir bölge olarak Güneydoğu Asya ile ilgili fikirlere genel itibariyle yönelmek gerekmektedir. Güneydoğu Asya veya ASEAN bölgeselciliğinin açıklanması, genellikle açık, kolay veya ekonomik olarak da rasyonel olmadığı göz önüne alındığında, bölgesel çözümler, algılanan ve anlaşılan zorluklara karşı verilen cevap bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. İşte bu durum ASEAN'ı ortaya çıkarmıştır.

ASEAN, Güneydoğu Asya'da belirli bir alan olduğu ve bu bölgedeki devletlerin coğrafi yakınlıkları, tarihleri ve dış müdahaleye karşı ortak savunmasızlıkları nedeniyle birbirleriyle iyi geçinmeleri gerektiği fikriyle başlamıştır. Bu fikir bir dizi ilgili alt fikir üzerine tesis edilmiştir. Bunlar, Güneydoğu Asya'nın çeşitliliği, bölünmüşlüğü, tarihi ve dış müdahaleye ilişkin fikirlerin yanı sıra, bu bölge dışı güçlere karşı ulusal ve bölgesel özerklikle ilgili fikirleri de içermektedir. Birlikte ele alındığında ise, bu fikirler "Tek Güneydoğu Asya" fikrinin hem bölgesel ideal hem de eylem planı olarak esneklik kazanmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, fikirler eyleme dönüşmediği müddetçe kendi başlarına önemli değildir. Bunun yerine, fikirlerin etkisi ve önemi, aktörlerin bunlara ekledikleri ortak anlamlardan, başka bir deyişle, özneler arası içeriklerden kaynaklanmaktadır. Bu özneler arası içerik farkı, fikirlere nedensel bir güç veren olgudur ve bu nedenle bir fikrin etkinliğini veya bir bölgesel fikrin diğerine karşı ikna ediciliğini açıklamak için son derece kritiktir. Fikirlerin içeriğine bakmanın önemi, özellikle Güneydoğu Asya devletlerini yıllar boyunca meşgul etmiştir ve tutunamayan fikirler göz önüne alındığında özellikle bu durum belirginleşmektedir (Yee, 1996, s. 97).

5. BÖLGESEL ESNEKLİK VE TEK GÜNEYDOĞU ASYA

Belirtildiği gibi, bölgesel çeşitlilik konusundaki zenginlik Güneydoğu Asya ve uluslararası ilişkiler konusundaki anlayışımızda önemli bir tema oluşturmaktadır. Bu çeşitlilik olduğu gibi algılanmaktadır. Güneydoğu Asya pratik olarak her bakımdan oldukça farklı bir yerdir, ancak çeşitlilik ve özellikle politik yansımaları, toplum bazında sosyal yorumların ürünüdür. Hatta efsanelere dayandırılan bir gizem bile katılmıştır. Güneydoğu Asya'nın halklarının, bakış

açıların ve çıkarların çeşitliliği, ASEAN bölgeselciliği üzerinde maddi ve ideolojik kısıtlamalar meydana getirmektedir. ASEAN'ın bu çeşitliliği, ASEAN'ın içindeki farklılıkları aşmamıza ve ASEAN ülkeleri arasındaki anlaşmazlığa neden olan veya önemli olup netleştirilmemiş konuları göz ardı etmemize yol açabilir. Ne de olsa, bu devletleri birbirine bağlayan bir şey olmasaydı ASEAN ve ASEAN bölgeselciliği şeklinde bu devletleri birbirine bağlayan bir sistem ve bir mekanizma ortaya çıkamazdı. Emmerson'ın belirttiği gibi (1996, s. 37-39) işlem bir şey ifade ediyorsa ve eğer üyeler her zaman çelişen amaçlarla çalışmıyorlarsa asgari ortak güvenlik anlayışı olmalıdır. Emmerson'a göre, burada olduğu gibi, bu asgari ortak anlayış ve algı hedefine, Güneydoğu Asya'da esnekliğin kavramsallaştırılması ile ulaşılabilir. Esneklik, bölgesel bir rejimin kendisini dış ve iç baskılara ve onu yenebilecek ya da bölebilecek koşullara karşı kendi varlığını sürdürme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Esneklik, devlet ve ulus inşası gibi devletin çifte zorluk yaşadığı konularda ulusal esneklik anlamında kullanılır. Buna ulusal hoşgörü ve ulusu oluşturan fertler arasında karşılıklı anlayışta diyebiliriz. Ulusal esnekliğin önemi son derece kritiktir. Aslında, ulusal esneklik bölgesel esnekliğin kritik bir bileşenidir. Bununla birlikte, ulusal esneklik tek başına, ASEAN devletlerinin bölgeselleşmeyi farklı ilgi alanlarına, bakış açılarına ve tercihlerine rağmen, güvenlik ve ekonomik sorunlara cevap olarak neden destekleyeceğini de açıklamamaktadır. Ancak bu durum, bölgesel esneklik ile açıklanabilir (Ba, 2009, s. 30).

Spesifik olarak, bölgesel esneklik ulusal esnekliğe çok benzemekle beraber bölgesel ölçekteki. İç bölünmeler veya bölünmüşlükler, dış aktörlerin iç aktörlere müdahale etmesi ve manipüle etmesi için fırsatlar meydana getirdiği gibi, bölgesel ayrılmalar da benzer türde fırsatlar meydana getirecektir. Her şeyden önce, bölgesel esneklik, siyasi birimin kırılabilirliği ile alakalı derinden bir inanç sahiptir. Bölgesel esneklikte var olan bu kırılabilirlik duygusu, Güneydoğu Asya'nın coğrafyası kadar siyasi parçalanmışlığı ile de açıklanmaktadır.

Buradaki fikir, devletlerin kendi ulusal ve bölgesel parçalanmışlıkları içerisinde kritik bir Güneydoğu Asya kırılabilirliğinin mevcut olmasıdır. Bölgesel esneklik, benzer şekilde, bölünmenin müdahaleye yol açtığı bir tür kısır döngüyü de ifade eder, bu da mevcut bölünmeleri derinleştirir ve daha sonra müdahaleyi daha da genişletir ve müdahale alanını yayar. Bölgesel esneklik, ASEAN'ın kurucu argümanı ve temel anlatılarının merkezinde yer almaktadır. Tek Güneydoğu Asya fikrini de anlamlı kılan şey budur.

1960'lı yıllarda Güneydoğu Asya'da, siyasi bölünmeler ve dış müdahaleler arasındaki bağlantıyı en çok sembolize eden olay ABD'nin Vietnam'a müdahalesiydi. Vietnam'daki bölünmelere ve Güneydoğu Asya'daki

devletler için dış müdahaleye sebep olan bu savaş, özellikle ASEAN'ın kurucu devletlerini hem ulusal hem de bölgesel olarak birliğe olan ihtiyaçlarını anlamalarında yardımcı olmuştur. Bu durum aynı zamanda kuruluşun sonra ikinci toplantısını neden 1973'te yaptığını da açıklamaktadır. Bölge devlet başkanı veya hükümet mensuplarının sıklıkla şikâyet ettikleri zayıflığın, parçalanmış olmanın sebebi olarak gelişmiş bir istişare sisteminin olmayışı ASEAN öncesinde sık sık gündeme gelmiş ancak bunun için adım atanlar kurucu babalar¹² olmuştur (ASEAN, History, 2018).

ASEAN'a imza atan liderlerden birisi olan Tayland Dışişleri Bakanı Thanat Khoman'da, o günlere dair kaleme aldığı yazılarında organizasyonun varlığını açıklamaktaydı: *Neden bu Güneydoğu Asya bölgesinin bir işbirliği teşkilatına ihtiyacı vardı? Hiç şüphe yok ki bunun birçok sebebi bulunmaktaydı. En büyük sebeplerinden birisi, sömürgeci güçlerin bölgeden çekilmesi ile ortaya çıkan boşluğu politik kazanımlar amacıyla bölge dışı güçlerin vakum etkisi ile bu boşluğu doldurmak istemesi endişesiydi. Bölgenin koloni yöneticileri, bölge içi iletişim konusunda bezgindiler. Ve bölge komşularının beraber çalışarak bir çatı altında bir araya gelmesi teşvik edildi. İkincisi, çoğumuz kendi deneyimlerimizden biliyorduk, özellikle Güneydoğu Asya Anlaşması Teşkilatı ile (SEATO) birbiriyle benzerlik göstermeyen üyeler, uzak yerlerde etkisiz olabilirdi. Bu nedenle, birbirlerine yakın bir coğrafyada yaşayan ve ortak çıkarları paylaşan bu devletlerin bir ortaklık kurmaları için gayret etmemiz gerekiyordu. Üçüncü olarak; Güneydoğu Asya ülkeleri için, sesini duyurmak ve daha etkili olabilmek için güçlerini birleştirmek ihtiyacı hâsıl oldu. Bu, ne yazık ki öğrenmek zorunda olduğumuz bir gerçektir. Bu şekilde bir araya gelmek için harcadığımız gayret, duruşumuzu güçlendirecek ve büyük güçlerle rekabette kendimizi korumamıza da yardımcı olacaktı* (Khoman, 2012).

Bunlar, ASEAN faaliyetlerine ve kuruluma dair fikirlere güç veren anlatılardır. Gittikçe daha açık bir şekilde anlaşıldığı gibi, bu esneklik anlayışı sadece bölge dışı güçlerin Güneydoğu Asya'ya ne yaptıkları ile ilgili değildi. Ayrıca Güneydoğu Asya bölgesi de büyük güçlerin düşüncelerini gerçekleştirmek amacındaki pasif bir nesne de değildi. Aksine, esneklik kavramında yer alan nedensel mantık açık bir eylem planına işaret etmektedir. Yani, güvenlik ve kendi politikalarını belirleme gibi konular, birlik aracılığıyla güvence altına alınmış olacaktı. Başka bir deyişle, parçalanma sorun olarak anlaşılmaktaysa, bu durumun mantıksal çözümüne dair cevap birlik olmaktan geçmekteydi.

Bu birlik hem ulusal hem de bölgesel olsa da bölgesel birliği ASEAN

¹² Abdul Razak Hussein, Adam Malik, S. Rajaratnam, Narciso Ramos, Thanat Khoman.

ülkeleri arasında önemli bir koordine edici ve normatif bir ilke yapan bölgesel parçalanma ile ilgili tehlikeleri de tetikleme ihtimali doğmuştur. Aynı zamanda, Güneydoğu Asya'nın çeşitliliği veya bölünmesi ve birliğe duyulan ihtiyaçla ilgili bu tür sonuçlar, ASEAN işbirliğinin neye benzediğini ve nasıl açıklanabileceğine dair fikirler vermektedir. Başka bir deyişle, bu tür sonuçlar bölgesel işbirliğinin lehine normatif bir baskı oluşturmaktadır. Bölgesel birliğe ilişkin bir durum, örneğin, ASEAN içi ticaretin serbestleştirilmesi ve iyileştirilmesi konularının haricinde olarak beklenmeyen alanlarda işbirliğinin neden ortaya çıktığını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Çıkış noktası daha büyük bütünleşme için ihtiyaçtan kaynaklanan birleşme ve uyum olduğu için bunlar daha az özel kazanımlardır. Aslında, faydacı kuramlar önceden var olan çıkarları işbirliğinin itici gücü olarak görmekteyken, ASEAN'da bu durum tam tersi şekliyle algılanır. Buradaki temel fikir, işbirliğinin güvenlik için kritik olarak görülen birleştirici çıkarları da meydana getirmesidir.

Öte yandan, bölgesel bir birliğe duyulan ihtiyaç, devletlerin işbirliği konusunda ne kadar istekli ve bunun ne kadar zor bir süreç olduğu konusunda da yorum yapmamıza yardımcı olur. Özellikle, devlet içi ve Güneydoğu Asya ilişkilerinin bilinen kırılmalılığı, devletlerin diğer üye devletlere karşı, kırılmalı bir birlik ve güvenliğin parçalanacağına dair endişeler konusunda kendilerini rahat hissetmemelerini, girişimde bulunurken de dikkatli ve uyanık olma konusunda oldukça tedbirli olmalarına sebep olmaktadır. Bu durum, ilişkileri zorlaştırmak, aşırı ve uç taleplerle zorlamak veya bölmeye çalışmak yerine ilişki tesis etme ve bunu sürdürme şeklinde gerçekleşmektedir. Güneydoğu Asya'da bölgesel birlik yolunda zaman içerisinde kolaylıkla aşılmalı engeller, ASEAN sürecine katılanlar tarafından "Bir Güneydoğu Asya" fikrinin deneyselden çok, normatif bir fikir olduğu düşüncesini doğurmuştur (Ba, 2009, s. 32-35).

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Başlangıçta ASEAN, kendisinden önce ortaya çıkan bölgesel yapılanmalar gibi, sadece kâğıt üzerinde başladı. ASA ve Maphilindo'dan sonra ortaya çıkan bu yeni oluşum, bölgeselleşme konusunda 1967'den 1973'e kadar ciddi bir ilerleme kaydetmedi veya edemedi. Ancak 1973'e gelindiğinde bölgesel ve küresel şartlar büyük oranda değişmişti. Bölge dışı güçlerin bölgeye müdahale endişesi, fiiliyata ABD'nin Vietnam'a savaş ilan etmesi ile görünür hale geldi. Bu tarihten itibaren ASEAN bölgesel manada daha aktif politikalar takip etmiş ve bölgesel çatışmaların önlenmesi konusunda giderek daha büyük ve etkili söz sahibi olmuştur. ASEAN'ın bölgesel çatışmaları sona erdirmesi ve bölgesel diplomasiye bir duruş kazandırmasını müteakiben, bölge devletlerinin de ilgisini çekmiş zaman içerisinde Güneydoğu Asya'da bulunan devletlerin tamamı, bu platform etrafında bir araya gelerek sorunlarını ve politikalarını diplomasi

çerçevesinde çözme yoluna gitmişlerdir. Geçmişe nazaran bölgesel çatışma odaklı politikaları diyaloga çevirmedeki ASEAN başarısı burada daha görünür hale gelmektedir.

Tayland'lı bir televizyon oyuncusunun 12.yy'a ait Ankor Wat kalıntılarının bulunduğu antik kentin ve bulunduğu bölgenin esasen Tayland'a ait olduğunu Kamboçya'da basılan bir gazetede iddia etmesi üzerine Kamboçya'da bir anda gösteriler başlamış ve şiddetli protestolar görülmüştü. Başkent Phnom Penh'de bulunan Tayland Büyükelçilik binası, göstericiler tarafından yağmalandı ve yakıldı. İki devlet başkanı acilen telefonla görüştü, ortaya çıkan tüm zararın Kamboçya hükümeti tarafından karşılanacağı belirtildi ve gösterilerin önlenmesi konusunda mutabık kalındı. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere Tayland ve Kamboçya gibi birbiri ile ciddi sorunları olan iki devletin, bir kriz anını diplomasi yoluyla önlemesi, bölge devletleri nezdinde ASEAN ve bölgesel çatışmaların engellenmesine dair olan ortaklıkların ne kadar kabul gördüğünü ve özümsemişliğini son derece etkili bir şekilde açıklamaktadır. İki devleti de savaşın eşiğine gelmekten alı koyan yegâne etken ASEAN'ın bölgesel etkisidir.

Tek Güneydoğu Asya fikri bir idealdir, bir eylem planıdır, hatta yol gösterici bir ilkedir, ancak aslına bakılırsa var olduğu varsayılmaz. Ve burada zorluk, gerginlik ve tartışma ASEAN sürecinin altında yatmaktadır. Devletler bir yandan aynı anda daha büyük bir bölgesel birlik inşa etmekle kalmaz, birliğin kırılma yapısını da dikkate alarak, birliği tehlikeye atmaktan kaçınırlar. Sonuç olarak, diğer bölge devletlerinin tercihlerine aykırı bir şekilde hareket etmek ve bu nedenle kırılma yerel ve bölgesel düzeni bozmaya çalışmak yerine, ASEAN ülkeleri fikir birliğine dayanarak küçük adımlar atmaya ve daha sonra yeni veya genişletilmiş bir anlaşmanın peşinden koşmaya devam etmektedir. Bu gibi durumlar göz önüne alındığında, bazı ASEAN girişimlerinin on yıllardır süren projeler olması bizleri şaşırtmamalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Acharya, A. (2012). *The making of Southeast Asia: International relations of a region*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies Press.
- Acharya, A. (2013). *The Making of Southeast Asia: International Relations of a Region*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Anthony, M. C. (2005). *Regional Security in Southeast Asia : Beyond the ASEAN Way*. Singapore: ISEAS Publications.
- ASEAN. (2012). *EAS*. Chairman's Statement of the 7th East Asia Summit (EAS): <https://www.asean.org/wp->

content/uploads/images/documents/Final_Chairman%20Statement%20of%20the%207th%20EAS%20(Final).pdf adresinden alındı

ASEAN. (2016, 1 27). *Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia Indonesia, 24 February 1976*. 1 11, 2019 tarihinde <https://asean.org/treaty-amity-cooperation-southeast-asia-indonesia-24-february-1976/> adresinden alındı

ASEAN. (2018). *ARF*. ASEAN Regional Forum (ARF): <https://asean.org/asean-political-security-community/asean-regional-forum-arf/> adresinden alındı

ASEAN. (2018). *History*. 01 28, 2019 tarihinde <https://asean.org/asean/about-asean/history/> adresinden alındı

ASEAN. (2018). *Som*. The 39th Meeting of the ASEAN Senior Officials: <https://asean.org/39th-meeting-asean-senior-officials-drug-matters/> adresinden alındı

Asian nations form new alliance Seven Points of Co-operation. (1967, 08 9). *The Canberra Times*, s. 1. 07 01, 2019 tarihinde <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/106970844> adresinden alındı

Ayers, D. M. (2000). *Anatomy of a crisis : education, development, and the state in Cambodia, 1953 –1998*. Hawai, USA: University of Hawai'i Press.

Ba, A. D. (2006). Who's socializing whom? Complex engagement in Sino-ASEAN relations. *The Pacific Review*, 157-179. doi:10.1080/09512740500473163

Ba, A. D. (2009). *(Re)Negotiating East and Southeast Asia: Region, Regionalism, and the Association of Southeast Asian Nations*. Stanford, California, USA: Stanford University Press.

Ball, W. M.-2. (1958, Winter, Vol. 12, No. 1). A Political Re-Examination of Seato. *International Organization*, 17-25.

Barnett, M. N. (1998). *Dialogues in Arab politics*. New York: Columbia University Press.

- Bennetts, J. (1967, 08 21). Singapore And Malaysia. *The Canberra Times*, s. 2. 07 11, 2019 tarihinde <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/106972692> adresinden alındı
- Bentley, G. C. (1986). Indigenous States of Southeast Asia. *Annual Review of Anthropology Volume: 15 Issues: 1* , 275-305.
- Brodkin, E. I. (1967). United States and to India and Pakistan: The Attitudes of the Fifties. *International Affairs, Vol. 43, No.4*, 664-677.
- Buszynski, L. (1981). SEATO: Why It Survived until 1977 and Why It Was Abolished. *Journal of Southeast Asian Studies, Vol. 12, No. 2*, 287-296.
- Buszynski, L. (2003, December). ASEAN, the Declaration on Conduct, and the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia, 25(3)*, 343-362.
- Butcher, J. G. (2013). The International Court of Justice and the territorial dispute between Indonesia and Malaysia in the Sulawesi Sea. *Contemporary Southeast Asia, 35(2)*, 235-257.
- Calder, K., & Ye, M. (2004). Regionalism and Critical Junctures: Explaining the "Organization Gap" in Northeast Asia. *Journal of East Asian Studies, Vol. 4, No. 2*, 191-226.
- Di Floristella, A. P. (2015). *The ASEAN Regional Security Partnership Strengths and Limits of a Cooperative System* . Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
- Dosch, J., & Mols, M. (1994). Why ASEAN Co-operation Cannot Work as a Model for Regionalism Elsewhere —A Reply. *Economic Bulletin, Vol. 11, No. 2*, 212-222.
- Druce, S. C., & Baikoeni, E. Y. (2016). Circumventing Conflict: The Indonesia–Malaysia Ambalat Block Dispute. M. Oishi içinde, *In Contemporary Conflicts in Southeast Asia* (s. 137-156). Singapore: Springer.
- Elson, R. (2006). Indonesia and the West: an Ambivalent, Misunderstood Engagement. *Australian Journal of Politics and History, Volume 52, Number 2*, 261-271.

- Emmerson, D. K. (1996). Indonesia, Malaysia, and Singapore: A regional security core? R. J. Ellings, & S. W. Simon içinde, *Southeast Asian Security in the New Millennium*. Armonk, NY: M. E. Sharpe.
- Feeney, W. R.-8. (1984). The United States and the Philippines: The Bases Dilemma. *Asian Affairs*, 10(4), 63-85.
- Guerrillas Alerted On Borneo Border Tension Rises as Summit Talks Fail. (1964, 06 22). *The Canberra Times*, s. 1. 07 6, 2019 tarihinde <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/105766883> adresinden alındı
- Gungwu, W. (2005). *Nation-Building: Five Southeast Asian Histories*. Singapore: ISEAS Publications.
- Hopf, T. (2002). *Social construction of international politics: identities & foreign policies*. New York: Cornwell University Press.
- Hund, M. (2003). ASEAN Plus Three: towards a new age of pan-East Asian regionalism? A skeptic's appraisal. *The Pacific Review*, 16:3, 383-417. doi:10.1080/0951274032000085644
- Johnston, A. I. (2003). Socialization in international institutions: The ASEAN Way and Internatioal Relation Theory. G. J. Ikenberry, & M. Mastanduno içinde, *International relations theory and the Asia-Pacific* (s. 107-162). New York, USA: Columbia University Press.
- Jones, D. M., & Smith, M. L. (2002). ASEAN's imitation community. *Orbis*, 93-109.
- Kahler, M. (2000). Legalization as Strategy: The Asia-Pacific Case. *International Organization*, Vol. 54, No. 3, *Legalization and World Politics*, 549-571.
- Katzenstein, P. J. (1996). Regionalism in Comparative Perspective. *Cooperation and Conflict* , 123-159.
- Kaye, D. D. (2001). *Beyond the Handshake*. New York: Columbia University Press.
- Kelly, G. P. (1986, September). Coping with America: Refugees from Vietnam, Cambodia, and Laos in the 1970s and 1980s. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Immigration and American Public Policy*, 487, 138-149.

- Khoman, T. (2012, Temmuz 9). *ASEAN Conception and Evolution*. Aralık 25, 2018 tarihinde ASEAN: https://asean.org/?static_post=asean-conception-and-evolution-by-thanat-khoman adresinden alındı
- Legro, J. W. (2000). The Transformation of Policy Ideas. *American Journal of Political Science*, Vol. 44, No. 3, 419-432.
- Leifer, M. (1974). Great power intervention and regional order. M. W. Zacher, & R. S. Milne içinde, *Conflict and stability* (s. 181-201). Garden City, NJ: Anchor Press.
- Malaya At New Political Stage. (1959, 09 01). *The Canberra Times*, s. 2. 07 14, 2019 tarihinde <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/103129768> adresinden alındı
- Michaud, J. (2006). *Historical Dictionary of the Peoples of the Southeast Asian Massif*. Oxford, UK: The Scarecrow Press, Inc.
- Narine, S. (2002). *Explaining ASEAN: Regionalism in Southeast Asia*. London, UK: Lynne Rienner Publishers.
- Paul, E. (2010). *Obstacles to Democratization in Southeast Asia A Study of the Nation State, Regional and Global Order*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan Pub.
- Peffer, N. (1954). Regional Security in Southeast Asia. *International Organization*, Vol. 8, No. 3, 311-315.
- Pollard, V. K. (1970). ASA and ASEAN, 1961-1967: Southeast Asian Regionalism. *Asian Survey*, 10(3), 244-255.
- Rüland, J. (2000). ASEAN and the Asian crisis: theoretical implications and practical consequences for Southeast Asian regionalism. *The Pacific Review*, 13:3, 421-451. doi:10.1080/09512740050147942
- Saravanamuttu, J. (1986). Imperialism, dependent development and asean regionalism. *Journal of Contemporary Asia*, 16:2, 204-222. doi:10.1080/00472338685390101

- Seato Dies Quiet Death. (1977, 07 01). *Columbia Missourian*, s. 3. 05 10, 2019 tarihinde <http://cdm.sos.mo.gov/cdm/ref/collection/colmo7/id/74274> adresinden alındı
- Seng, T. S., & Cossa, R. A. (2001). Rescuing realism from the realists: A theoretical note on East Asian security. S. Simon içinde, *In Many faces of Asian security* (s. 15-47). Lanham: MD: Rowman and Littlefield.
- Severino, R. C. (2008). *ASEAN*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies Press.
- Smith, A. L.-7. (2002). TIMOR LESTE, TIMOR TIMUR, EAST TIMOR, TIMOR LOROSA'E: What's in a Name? *Southeast Asian Affairs, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS)* , 54-77.
- Sussman, G. (1998). Macapagal, the Sabah Claim and Maphilindo:. *Journal of Contemporary Asia*, 210-228. doi:10.1080/00472338380000141
- Taylor, A. M. (1964). Malaysia, Indonesia - and Maphilindo. *International Journal, Vol. 19, No. 2*, 155-171.
- Taylor, A. M. (1964). Malaysia, Indonesia - and Maphilindo. *International Journal, Vol. 19, No. 2*, 155-171.
- Taylor, B. (2007). Security Cooperation in the Asia-Pacific Region. R. Huisken, & M. Thatcher içinde, *History as Policy - Framing the debate on the future of Australia's defence policy* (s. 117-130). Canberra: The Australian National University.
- To Stay in SEATO. (1973, 1 23). *The Canberra Times*. 7 22, 2019 tarihinde <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/110703685?searchTerm=seato&searchLimits=dateFrom=1973-01-12> adresinden alındı
- Vittachi, T. (1966, 06 22). New shift in Power Blocs. *The Canberra Times*, s. 24. 07 14, 2019 tarihinde <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/136929124> adresinden alındı
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics. *International Organization*, 391-425. doi:10.1017/S0020818300027764
- Yee, A. (1996). The causal effects of ideas on policies. *International Organization*, 69-108.